Commissie Omgevingskwaliteit

Bezoekadres
Weesperplein 8
Amsterdam

cok@amsterdam.nl
cok.amsterdam.nl

Commisse Aanwijzing Monumenten

Onderwerp	Adviesaanvraag aanwijzing Mien Ruysplantsoen, KNSM-laan
Datum	20 april 2026
Commissie	Petra Brouwer (voorzitter), Isabel van Lent (architectuurhistoricus), Wim de Wagt (architectuurhistoricus), Marcel Heijmans (restauratiearchitect)
Secretaris	Elles van den Hoek
Adviseur(s)	Agnes Hemmes, Hester Aardse (Bureau Monumenten en Archeologie)

Geachte leden van het dagelijks bestuur van stadsdeel Oost,

U heeft de subcommissie Aanwijzing Monumenten van de Commissie Omgevingskwaliteit gevraagd advies uit te brengen over de aanwijzing van het Mien Ruysplantsoen aan de KNSM-laan als gemeentelijk monument.
De commissie hanteert bij de advisering de selectiecriteria voor monumenten en beschermde stads- en dorpsgezichten, zoals vastgesteld in de Erfgoedverordening. Zij beoordeelt of dit plantsoen voor Amsterdam van belang is vanwege de stedenbouwkundige, architectonische en/of cultuurhistorische waarde. Daarnaast wordt vastgesteld in hoeverre het een gaaf en/of zeldzaam voorbeeld is voor een bepaalde periode of van een bepaald (gebouw)type.

De commissie adviseert u het Mien Ruysplantsoen aan de KNSM-laan aan te wijzen als gemeentelijk monument vanwege de stedenbouwkundige, cultuurhistorische en tuinhistorische waarde. Het speciaal voor de buurt ontworpen en op de stedenbouwkundige en architectonische context afgestemde park vormt de enige openbare groenvoorziening van het eiland en is samen met de nog resterende oorspronkelijke bebouwing, een belangrijke herinnering aan het KNSM-verleden van dit haveneiland. De orthogonale opzet, asymmetrische indeling en strakke vormentaal in combinatie met kleurrijke en losse beplanting zijn kenmerkend voor het werk van Mien Ruys. Het plantsoen is het laatste ontwerp van een van Nederlands belangrijkste tuinontwerpers, en van belang als representatief voorbeeld van haar ontwerpen van hoogwaardige groenvoorzieningen.
De commissie doet de aanbeveling om de relatie met de binnentuin van het Piraeusgebouw te herstellen door het later aangebrachte deel van het gele klinkerpad te vervangen door de oorspronkelijke invulling met grind.

Stedenbouwkundige en cultuurhistorische waarde
Het Mien Ruysplantsoen ligt aan de zuidzijde van de KNSM-laan tegenover het voormalige havengebouw 'Loods 6'. De KNSM-laan vormt de as van de landtong die in 1890 werd aangelegd als golfbreker voor de Oostelijk Handelskade en in 1896 werd verhoogd en verbreed. Het eiland was van 1903 tot 1979 in gebruik bij de Koninklijke Nederlandse Stoombootmaatschappij als aanleg- en overslagplaats voor zeeschepen. Begin jaren '50 werd het brede middenterrein direct achter de toegangspoort ingericht als bedrijfspark. Tuinarchitect Mien Ruys maakte een ontwerp voor een groene plek te midden van de versteende industriële omgeving waar het personeel kon pauzeren. Ter gelegenheid van het 100-jarige bestaan van de KNSM in 1956, werd in het westelijke deel van het park een rechthoekige vijver aangelegd met een door het personeel geschonken bronzen standbeeld. In datzelfde jaar werd de aankomst en vertrekhal op de eerste verdieping van 'Loods 6' geopend, voor passagiers die naar Suriname of de Antillen vertrokken. Het park kreeg daarmee de ook de functie van afscheidspark.
Na het vertrek van de KNSM in 1979 raakte het park verwaarloosd, maar architect Jo Coenen nam het park op in zijn masterplan voor de herontwikkeling van het KNSM-eiland tot woongebied als een van de te behouden elementen. Omdat het park niet in zijn geheel gehandhaafd kon worden, kregen Mien Ruys en haar bureaumedewerker Anet Scholma in 1993/1994 de opdracht een ontwerp te maken voor de herinrichting. Uitgangspunt was dat het als groene tegenhanger van de stenige bebouwing moest fungeren. Ook de binnentuin van het nieuwe woongebouw Piraeus was onderdeel van de opdracht. Plantsoen en binnentuin staan in verbinding met elkaar, maar kregen elk een eigen karakter en werden visueel gescheiden door een reeks van zuilen, het kunstwerk 'Passages'. De inrichting van de binnentuin is inmiddels veranderd en ook een wijziging aan de zijde van het plantsoen zorgt ervoor dat de samenhang niet meer als zodanig herkenbaar is.
Mien Ruys werkte veel samen met architecten van het Nieuwe Bouwen, zoals Ben Merkelbach en Cornelis van Eesteren. Uitgangspunt was dat alle bewoners toegang moesten hebben tot hoogwaardig groen. Ze is dan ook verantwoordelijk voor het ontwerp van diverse gemeenschappelijke binnentuinen en plantsoenen in Amsterdam. Ruys stemde haar ontwerpen altijd zorgvuldig af op de stedenbouwkundige en architectonische context. Kenmerkend voor haar handschrift zijn de orthogonale lijnen, die in dit geval reageerden op de toegangsweg tot het KNSM-eiland die de spoorlijnen kruiste in een hoek van 45 graden. Het aangepaste plantsoen aan de KNSM-laan is het laatste project in Amsterdam van de in 1999 overleden Mien Ruys, een van de belangrijkste en invloedrijkste Nederlandse tuinarchitecten van de 20ste eeuw, en kreeg in dat jaar (onofficieel) haar naam.

Tuinhistorische waarde
Het rechthoekige plantsoen heeft een asymmetrische orthogonale indeling met de vijver als hart. Zorgvuldig geplaatste, strak geschoren beuken- en ligusterhagen verdelen de ruimte, die verder is ingevuld met een gazon, borders met vaste planten, losse heesters en bomen. De ogenschijnlijk eenvoudige opzet is een uitgekiende combinatie van orthogonale lijnen, asymmetrische vlakken en natuurlijke beplanting, die gedurende het hele jaar zorgt voor een aantrekkelijke groenvoorziening in deze stenige buurt. Dit contrast tussen verharding en groen en rechte en natuurlijke lijnen zorgt voor een interessante, afwisselende ruimtelijke beleving van de omgeving en is kenmerkend voor het werk van Mien Ruys.

Gaafheid, herkenbaarheid en zeldzaamheid
Het plantsoen fungeert sinds de jaren '50 als een belangrijke groenvoorziening voor de buurt in de stenige en verstedelijkte omgeving. In de loop der tijd is een aantal aanpassingen gedaan. De beeldengroep uit 1956 is uiteindelijk in 2009 op de kop van de KNSM-laan in de groenstrook

geplaatst. De border in de noordwesthoek is rond 2005 voorzien van haag langs de buitenrand en de kleine border is vervangen door beukenhaag. De in 1994 ingerichte speelplek (noordwestelijke plantsoen) is inmiddels voorzien van nieuwe speeltoestellen en in 2007 is het kunstwerk, een 'verzonken tafel' voor de buurt, op de hoek van het gazon ten zuidwesten van de vijver toegevoegd. Deze wijzigingen hebben beperkte invloed op de oorspronkelijke opzet en ruimtewerking, het ontwerp uit de jaren '90 is op hoofdlijnen goed bewaard en herkenbaar gebleven. Ook een groot deel van de bomen, hagen en heesters dateert nog uit jaren '50 of behoren bij de aanplant van de herinrichting van de jaren '90.

De oorspronkelijke inrichting ter hoogte van het zuilenhekwerk van het Piraeusgebouw is verdwenen. De aanleg van het gele klinkerpad in 2003 verstoort de samenhang tussen plantsoen en binnentuin. Daarnaast is door verkeerd onderhoud en wijziging van een deel van de beplanting de kwaliteit van het plantsoen in sommige delen minder. Zowel de aanpassing in de verharding als die van de beplanting zijn eenvoudig te herstellen, omdat de ontwerptekeningen en beplantingsplannen bewaard zijn gebleven.

Amsterdam, 2 juni 2026
Commissie Aanwijzing Monumenten

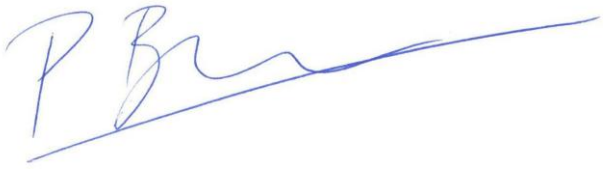

Petra Brouwer, voorzitter

Cc Monumenten en Archeologie